

Rizikové skupiny LS 4



BEZDOMOVECTVÍ
PHDR.HANA PAZLAROVÁ, PH.D.

Bezdomovectví



Terminologická odbočka



- Bezdomovectví – negativní konotace x obecná rozšířenost
- Lidé bez domova
- Lidé bez přístřeší

Bezdomovectví



- Krajní forma sociálního vyloučení
- Pojí se s dalšími společensky negativními jevy (nezaměstnanost, nízké vzdělání, kriminalita apod.)
- Silní sociální stigmatizace („nálepkování“)



- ▣ bezdomovectví je sociální a globální problém
- ▣ označuje způsob života bezdomovce a existenci tohoto jevu
- ▣ závažnost postupně narůstá
- ▣ je patrnější v chudých a odlehlejších částech velkoměst
- ▣ doprovázeno sociální izolovaností a psychickým strádáním

Pár slov k historii



- Domovské právo ukládalo obci povinnost postarat se o svoje chudé (říšský obecní zákon 1862 a další)
- Každý občan musel mít domovskou obec určenou pobytem, narozením, sňatkem, přidělením obci správním úřadem
- Chudinská péče podle místních poměrů (peněžitá, naturální, pravidelná, přechodná...)
- Žádný občas nemohl být vypovězen „z“ domovské obce, mohl být vypovězen „do“ ní.

Nárok na chudinské opatření



- Domovské právo
- Prokazatelná chudoba
- Neschopnost výdělku
- Nedostatek osob povinných k zaopatření chudého



- Po vzniku samostatného Československa (1918) byly chudinské zákony z dob Rakousko-Uherska převzaty do zákonů nové republiky

Pár slov k historii



- před rokem 1989 bezdomovectví zdánlivě neexistovalo, že ten kdo nepracoval byl trestně stíhán za příživnictví, umístěn do psychiatrické léčebny apod.
- existovalo skryté bezdomovectví – to se nezveřejňovalo a neřešilo
- v ČR se výrazně projevilo až po roce 1989 díky sociálním a ekonomicko-politickým změnám

Právní úprava



- Ústava nezaručuje právo na bydlení
- Listina základních práv a svobod zaručuje právo na pomoc pro zajištění „základních životních podmínek“, které nejsou specifikovány
= nárok na bydlení lidé bez domova nemají
- Legislativa pojem bezdomovectví nevymezuje

„Společensky nepřizpůsobivý občan“

po roce 1989 do 2007



- občané propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
- občané, proti nimž je vedeno trestní řízení, popřípadě jimž byl výkon trestu odnětí svobody odložen a kteří potřebují pomoc k překonání nepříznivých sociálních dopadů
- občané závislí na alkoholu nebo jiných toxikomaniích, kteří sociální péči potřebují v řešeních sociálních situací
- občané žijící nedůstojným způsobem života
- občané propuštění ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti.

Nové zákony v oblasti sociální péče



č.108/2006 Sb.o sociálních službách, zákon
č.110/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi a zákon
č.111/2006 Sb.o životním minimu

Nové termíny

“osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou
bydlení“

„osoba bez přístřeší“

Služby pro lidi bez domova

Mezinárodní definice⁺



- „Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí. Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám.“
- Upřesněná definice zahrnuje jak zjevné bezdomovce (rooflessness), tak i osoby, jejichž bydlení je neadekvátní vůči minimálním standardům v dané kulturní oblasti (houselessness).

+ FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans Abri)



- „stav extrémní sociální izolace bez možnosti nebo dovednosti či ochoty jednotlivce tento stav změnit“

(Varga,L., Bezdomovství z hlediska kvantifikovatelnosti získaných dat. In: Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS. Praha 2005, s.100-104.)

Typy bezdomovectví



Zjevné - osoby žijící na ulicích, nádraží a parku, ti kteří vyhledávají ubytování v zimních noclehárnách a azylových domech

Skryté - většina lidí bez domova, na první pohled je nepoznáme

Potencionální - lidé, kterým bezdomovectví hrozí

Metodologická odbočka



- Úřady nedisponují systematickými údaji o bezdomovectví
 - Údaje o bezdomovcích jsou nesnadno dostupné v důsledku absence obecně přijímané definice bezdomovectví; dále zejména skryté bezdomovectví může uniknout a uniká pozornosti při evidenci.
 - Existují zejména dílčí šetření prováděná vybraných lokalitách
- = omezená výpovědní hodnota dostupných dat



- Jak se může člověk ocitnou bez domova?

Příčiny bezdomovectví



- ztráta zaměstnání, bydlení
- nízká úroveň životního minima
- zadluženost
- rozvod či rozpad rodiny
- rodinné podmínky (týrání či zneužívání)
- psychické a citové zhroucení
- odchod z dětských domovů (po dosažení plnoletosti)



- propuštění z vězení
- smrt blízkých
- osamělost
- nesamostatnost
- dlouhé čekací doby na umístění v domově důchodců
- alkohol, drogy, hráčství
- uprchlictví, migrace



- Odhadněte nejčastější příčiny

Příčiny bezdomovectví

(IKSP, 2008)



| PŘÍČINA | PROCENTA |
|-----------------------------|----------|
| Ztráta zaměstnání | 23% |
| Rozvod | 20% |
| Odchod z rodiny | 11% |
| Výkon trestu | 5% |
| Špatné hospodaření | 3% |
| Výstup z ústavního zařízení | 2% |
| Jiné příčiny | 29% |
| Dobrovolné rozhodnutí | 7% |

Typologie bezdomovců



- **bez střechy** (přežívající venku, případně v noclehárně)
- **bez bytu** (v ubytovnách pro bezdomovce, osoby bez možnosti bydlení ve zdravotnických a sociálních zařízeních, ve věznicích)
- **v nejistém bydlení** (u příbuzných, v bytě bez právního nároku, ve výpovědi z bytu)
- **v nevyhovujícím bydlení** (boudy, chatrče, maringotky, na pracovišti, přelidněné byty).

Struktura bezdomovecké populace v ČR

(IKSP, 2008)



| VĚK | PROCENTA BEZDOMOVců |
|-------|---------------------|
| 0-18 | 4% |
| 18-25 | 9% |
| 25-40 | 19% |
| 40-50 | 28% |
| 50-62 | 25% |
| 62 - | 15% |



- 25% invalidních důchodců
 - 25% má zkušenost s dětským domovem
 - 15% má zkušenost s psychiatrickou léčebnou
 - 35% má zkušenost s vězením
-
- Ženy tvoří v ČR 10-15% bezdomovců
 - V USA i EU je to 25%

Vzdělání bezdomovců



| Nejvyšší dosažené vzdělání | Procenta |
|-------------------------------|----------|
| Nedokončené základní vzdělání | 1% |
| Základní | 30% |
| Vyučení | 34% |
| Středoškolské bez maturity | 6% |
| Středoškolské s maturitou | 7% |
| Vyšší než středoškolské | 1% |
| Nebylo zjištěno | 21% |

Kde bezdomovci přespávají?



| Místo přespávání | Procenta |
|-----------------------------------|----------|
| Ubytovna, noclehárna, azylový dům | 21% |
| Nádraží | 15% |
| U někoho v bytě | 13% |
| Podnájem | 2% |
| Squat | 1% |
| Nestálé nocování | 48% |

Squat = obsazování
prázdných domů a jejich
obydlování

PŘÍČINY PODLE POHLAVÍ



Muži - ztráta bydlení, zadluženost, nezaměstnanost, alkoholismus, individualita,

Aktivněji vyhledávají nabízené služby

Ženy - vztahové faktory – problémy s partnerem, více skrývají svoji situaci

Děti a mládež - nuda, přepracovanost rodičů, ztráta pevnosti rodinných priorit, nezaplňený volný čas

Délka bezdomovectví a možnost změny



- Důležitý faktor ovlivňující návrat do běžného života
- Po více než 5 letech je změna velmi obtížná
- Záleží také na stupni integrace do bezdomovecké komunity

Stupně identifikace



- **Nedávno dislokovaní** - dosud sdílejí normy majoritní společnosti. Nemají tendenci identifikovat se s rolí bezdomovce, bezdomovcům se vyhýbají a zkušeností s negativní stigmatizací jsou traumatizováni. S jinými bezdomovci se nestýkají
- **Izolovaní** – nedávno dislokovaní, pozvolna se dostávají mimo kontrolu sociálních sítí a institucí a cítí stále menší závaznost vůči normám společnosti, ale s ostatními bezdomovci se stýkat nechtějí. Ocitají se v izolaci.
- **Identifikovaní – izolovaní** – na ulici jsou již delší dobu, na životní styl majority rezignovali, ale vyhýbají se ostatním bezdomovcům. Obživu získávají většinou z odpadkových košů a kontejnerů („háčkaři“)
- **Identifikovaní – žijící ve skupině**



- Co z toho plyne pro SP?

Zdroje pro zvědavé



- M.Štěchová, M.Luptáková, B. Kopoldová. 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: IKSP.
- Hradecký, I. a kol. 2007. *Definice a typologie bezdomovectví*. Praha: Naděje